

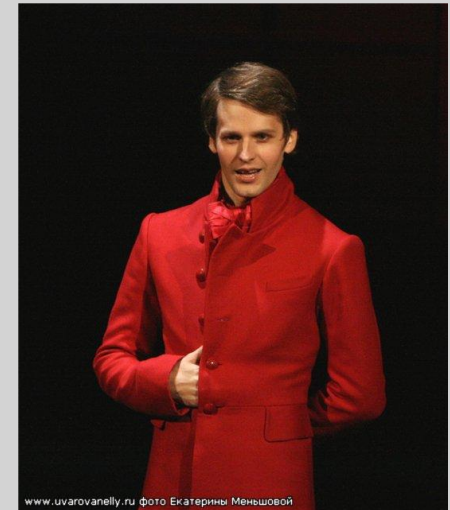
Фрагмент електронного
підручника
світової літератури для
10 класу

Стендаль
"Червоне і чорне"

Учитель-методист ліцею "Гранд"

М. Києва

Іванченко Людмила Миколаївна

“Я засуджений справедливо”

*Тема: Показ в образі
Жульєна Сореля
трагічної внутрішньої
боротьби сильних і
щирих пристрастей та
егоїстичного розрахунку.*

- За визначенням Стендаля предметом мистецтва має бути внутрішній світ людини, її духовне й емоційне життя.

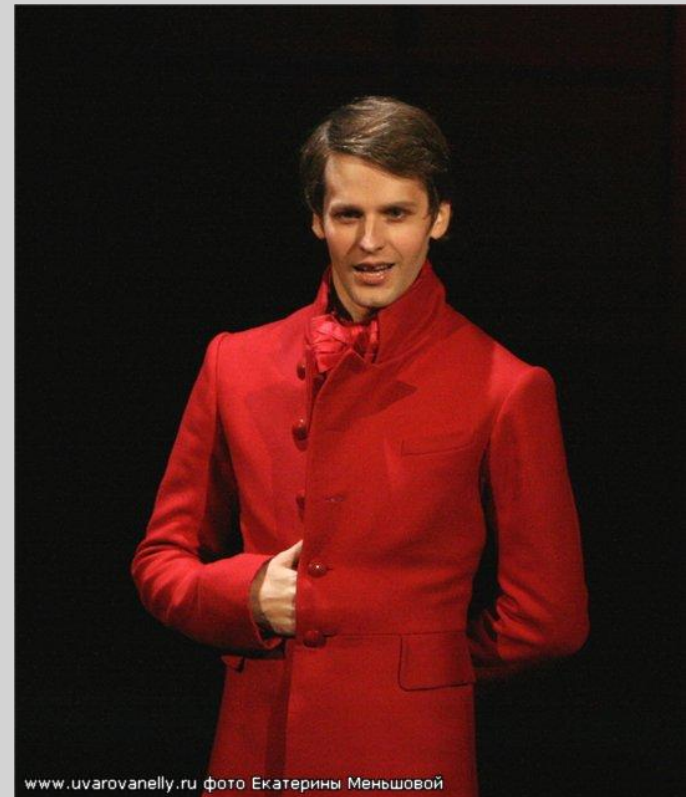

- Його світогляд перебував під помітним впливом просвітительських ідей, зокрема дуже поширеної ідеї ХУІІІст. — ідеї «природної доброти», за якою людина поводиться морально, якщо має можливість вільно виявити власну індивідуальність і неповторність.
- Прихильники цієї ідеї були переконані, що суспільство псує людину, змушуючи її дотримуватись певних умовностей. Ті, хто не зважає на ці умовності і живуть за законами природи, будуть добродішними і моральними і моральними.

- Доля головного героя — Жульєна Сореля — значною мірою визначена конфліктом між “природною людиною” і “цивілізацією”.
- Ж, Сорель є також втіленням авторського культу свободи та енергії. Герой прагне щастя, зневажає сучасність й обожнює минуле.

“Жульєн зовсім не такий лукавець, яким він вам здається, — писав Стендаль в одному з листів. — Дехто припиняє зі мною знайомство на підставі, що Жульєн — негідник і що він — мій портрет. У часи імператора (Наполеона) Жульєн був би цілком порядною людиною; я жив у часи імператора. Тобто?»

- *Жульєн змушений пристосовуватися і лицемірити: це зумовлено життєвою необхідністю, існуючим режимом. Тому він **обожнює Наполеона** і відчуває, що запізнився з народженням і потрапив в чужу й ворожу йому епоху.*

Жюльєн Сорель –
Денис Баландин

ЖУЛЬЄН СОРЕЛЬ -«ПРИРОДНА ЛЮДИНА»

- **Мрія:** “Непохитна рішучість витерпіти які завгодно муки, аби лише пробити собі дорогу. Пробити дорогу для Жульєна насамперед означало вирватись із Вер*єра; він ненавидів свій край. Від усього, що він тут бачив, холонуло серце». “Жульєн марив військовою службою” (ч. 1. р. V)
- **Улюблені твори:** збірка реляцій великої армії та “Меморіал святої Єлени» Наполеона; «Сповідь” Руссо.
- **Ідеал:** Наполеон. «Протягом багатьох років у житті Жульєна не було, здається, жодної хвилини, коли б він не повторював собі, що Бонапарт нікому не відомий бідний лейтенант, зробився володарем світу з допомогою тільки своєї шпаги. Ця думка втішала його у нещастях, які здавалися йому жахливими, і подвоювала його радощі, коли було чому радіти» (ч. I, р. V).

Спілкування з дійсністю змінює мрію.

ЖУЛЬЄН СОРЕЛЬ - ЛЮДИНА «ШТУЧНА», ВИГАДАНА НИМ САМИМ

- **Мрія:** «Заявив, що хоче стати священиком... його постійно бачили з латинською Біблією, він вивчав її напам'ять, Жульєн виявляв тільки побожні почуття (вивчаючи теологію) «Священик в 40 років одержує платню в 100 *тис.* франків, втричі більше, ніж уславлені генерали Наполеона» (ч. I. р. V)
- **Ідеал:** «Раптом Жульєн перестав говорити про Наполеона». (Зауважимо: тільки говорити! Він покарав себе: носив два місяці руку на перев'язі за те, що при священиках звеличував Наполеона (ч. I, р. V).

Жульєн розпочинає боротьбу за місце під сонцем.
Що ж відбувається в душі героя? Теж боротьба —
між сильними та щирими пристрастями, закладеними природою,
та егоїстичним розрахунком (табл. 1).

«Я» природне	«Я» штучне
<p>Розум — знав напам'ять Новий Завіт латиною і книжку «Про папу» Ж. де Местра; неабиякі здібності. Неповторна і непересічна індивідуальність</p>	<p>Вирішив пристосуватись. Лицемірство. Розраховує кожен крок</p>
<p>Темпераментний . Щиро закохується: «роль звабника так його гнітила, що, якби він міг дати собі волю(!), то на кілька днів зачинився б у себе в кімнаті, щоб не бачити цих жінок» (ч. 1, р. V)</p>	<p>Грає роль переможця жіночих сердець: план зваблення пані де Реналь (ч. I, р. 14, 15): а) «поцілував, коли переходили з кімнати в кімнату»; б) «злегка наступив на маленьку ніжку пані»; в) «уперто грав роль донжуана і поводився... як несусвітний дурень»</p>
<p>Чарівна простосердність</p>	<p>«Дуже потайний», «усе обмірковує і кожний вчинок зважує заздалегідь» (пані де Реналь)</p>

«Я» природне	«Я» штучне
<p>Гордість: «почуває себе приниженим» (але!)</p>	<p>«Не припускав думки, щоб покинути гру і відмовитись від своїх планів» (ч. I, р. 15)</p>
<p>«Почував себе розгубленим», «страждав більше в тисячу разів, ніж коли б ішов на смерть» (перед побаченням); «Жульєн забув усі свої честолюбні плани і став самим собою» (в кімнаті пані де Реналь) (ч. I, р. 15)</p>	<p>«Не помічаючи ніяких поривів, докорів сумління, які ще збільшували їхню силу, він ні на мить не дозволяв собі забути про свій обов'язок». Він боявся, що потім гірко докорятиме собі й навіки осоромиться, якщо відступиться від ідеалу, який сам собі вигадав (!!!)» (ч. I.р.15)</p>
<p>“Те, що робило Жульєна вищою істотою, заважало йому втішатись щастям, яке саме йшло йому до рук” (ч. I, р.15)</p>	

«Я» природне	«Я» штучне
<p>«Здивування й розгубленість... Душа домоглася того, що давно прагнула. Вона звикла бажати, а бажати вже нічого, а спогадів вона ще не має» (ч. I, р. 15)</p>	<p>«Немов солдат, що повернувся з параду», «уважно пригадував деталі своєї поведінки»: «Чи не схибив я в чомусь проти обов'язку? Чи добре я зіграв свою роль?» (ч. I, р. 15)</p>
<p>«Тепер йдеться не про мене (!) Що я можу зробити для неї ?(ч. I,р. 19). «Я б тисячу разів віддав своє життя, аби тільки дізнатися, як тобі допомогти. Ніколи я тебе не кохав. . як ти цього гідна” (ч. I, р. 19). Милосердя: «Дозволь мені покарати себе. Я теж завинив. Чому я не можу взяти на себе хвороби Станіслава?» (ч. I, р. 19)</p>	
<p>Щирість: «Він палко кохав пані де Реналь» (ч. I, р. 19). «...Вона кохає мене... Ні, я для неї не лакей, який виконує обов'язки коханця» (ч. I</p>	

“ Їхнє щастя відверто стало піднесеним, а полум'я, що сушило їх, запалало ще сильніше. Збоку могло здатися, що їхнє щастя повне. Але вони вже втратили ту чудесну ясність, те безхмарне раювання й легку радість перших днів любові, коли пані де Реналь боялася тільки одного — що Жульєн її не досить сильно кохає. Тепер їхнє щастя іноді нагадувало злочин» (ч. I, р. 19).

— Чи отримує герой перемогу?

У боротьбі за кар'єру герой програє зовні — це поразка.

Але у внутрішній душевній боротьбі «природного і штучного», вигаданого Жульєном, перемогу отримує справжнє “Я” героя.

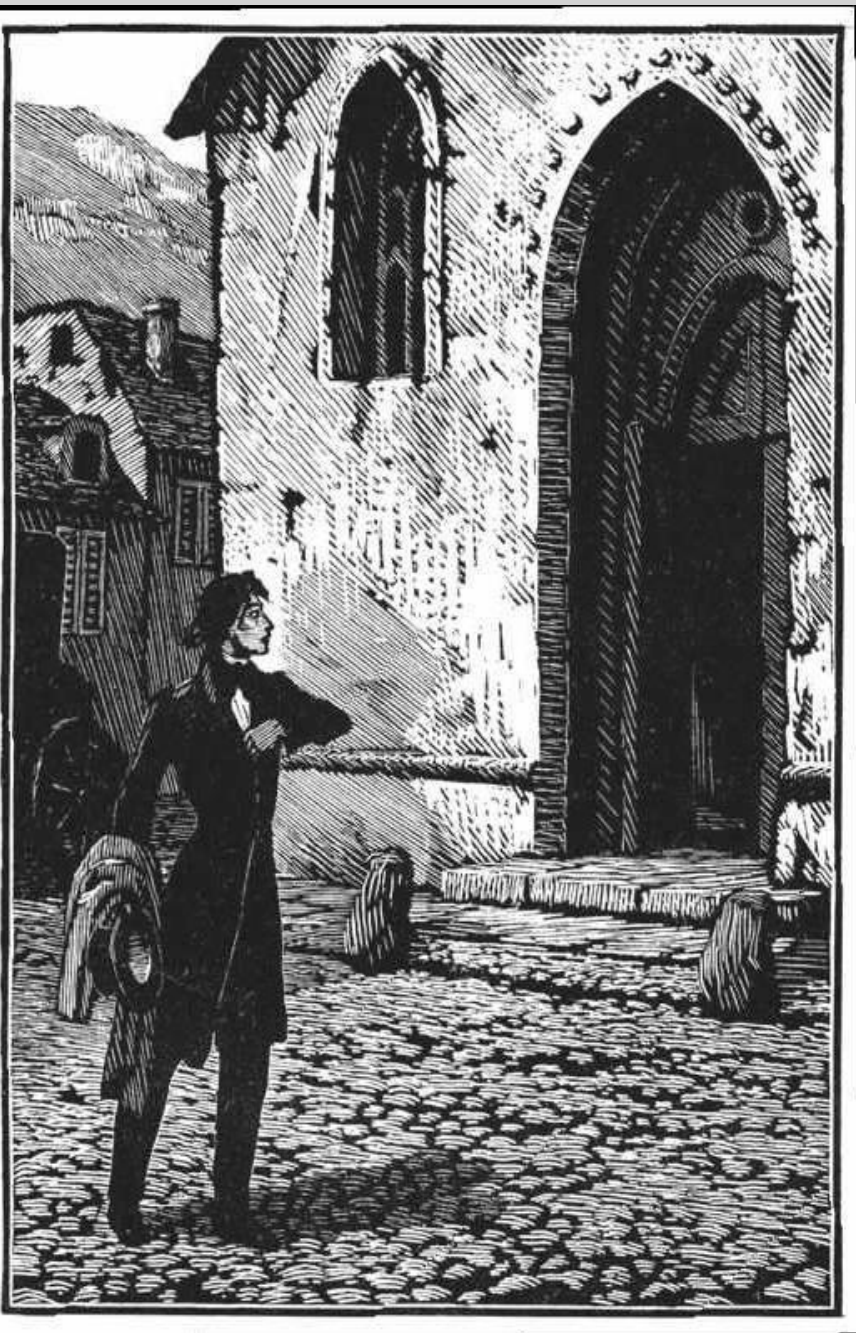

ЖУЛЬЄН І БЕЗАНСОНСЬКА СЕМІНАРІЯ ТА СЕМІНАРИСТИ

- Звернемося до Ідеалу героя: пам'ятаємо, що для Жульєна Сореля це був Наполеон, та після відомих подій Жульєн «раптом перестав говорити про Наполеона». Ми зауважили, що тільки «говорити». Герой змінює мрію — «хоче стати священиком» — і починає втілювати свою «нову мрію», мрію Жульєна «штучного» в життя.

Але в душі героя продовжується напружена боротьба

- У Безансонській семінарії він знову обирає лицемірство, руйнуючи справжнє «Я». Жульєн докладає всіх зусиль, аби бути схожим на інших семінаристів, обмежених і нерозвинутих. У такий спосіб він сподівається стати першим серед них і таким чином піднятися вгору.
- Поглянемо, як склалися стосунки Жульєна і семінаристів.**
- Знайомлячи читача з Безансонською семінарією, автор зауважує: «Все, тут, здавалося, свідчило про найвищу чесноту», — «здавалося», а не було. Це і є головним. Штучність, лицемірство. Жульєн потрапив в лігво лицемірів і наївно вважав себе «неперевершеним лицеміром» (табл. 2)

- Зміна в ставленні до семінаристів відбулася не одразу. Розмірковуючи над тим, чому не вдається пристосуватися до оточення, «Жульєн спочатку мало не задихався від почуття зневаги, та нарешті відчув жаль ...Що ж тут дивного, коли в їхній уяві щаслива людина насамперед та, що добре пообідала і має гарний одяг? У моїх товаришів цілком певне покликання, вони переконані, що духовне звання забезпечить їм тривале щастя: добре обідати і мати взимку теплий одяг» (ч. I, р. 26).
- Що ж відбулося? Жульєн отримав поразку. Він не досяг мети: **не став першим учнем, не став «неперевершеним лицеміром»**. Безансонська семінарія була великою школою лицемірства для пристрасного і розумного юнака, але і там він не навчився контролювати свій темперамент і волелюбний характер. Перемогла його щирість. Перед подорожжю до столиці Жульєн вирушив до Вер'єру, щоб зустрітися з пані де Реналь.

- «З раннього дитинства в нього були хвилини надзвичайного піднесення. Він з насолодою поринав у мрії, уявляючи, як його знайомлять з паризькими красунями, він зуміє повернути їхню увагу якимсь надзвичайним вчинком. Чому б одній з них не покохати його, як покохала Бонапарта, коли він був ще бідним, блискуча пані де Бокарне ».

- Завдяки абатові Пірарові Жульєн став секретарем у будинку багатого паризького аристократа маркіза де Ла-Моля, його довіреною особою. З'явилися мета і мрія — політична кар'єра. Його покохала «блискуча аристократка, дочка маркіза де Ла-Моля, Матільда де Ла-Моль».

ПАРИЖ

- Знайомство і розмова на балу з графом Альтамаріо викликали у Жульєна інтерес до проблем революції, філософії, політики. Жульєн у роздумах пов'язав ці проблеми з кар'єрою: «Мета виправдовує засоби; якби я був не такою незначною пилінкою, а мав хоч якусь владу, я б наказав повісити трьох, щоб врятувати життя чотирьом. — В очах його спалахнув вогонь рішучості і зневаги до нікчемного людського суду» (ч. II. р. 9).

- «Він мріяв про славу для себе і свободу для всіх».

Пані де Реналь та Матильда

- Матильда — «паризька лялька» -- такою її сприймав Жульєн: «Яким смішним я, мабуть, здаюся цій паризькій ляльці. Яке божевілля — щиро вислоаюва-ти перед нею свої думки. Навіщо їй треба знати мої найлотаємніші думки? Вона безцеремонна. Так робити непристойно».
- Жульєн порівнював Матильду з пані де Реналь. У цьому ми бачимо той шлях, яким розвивалися їхні стосунки, двобій сильних особистостей. Чи було це коханням?

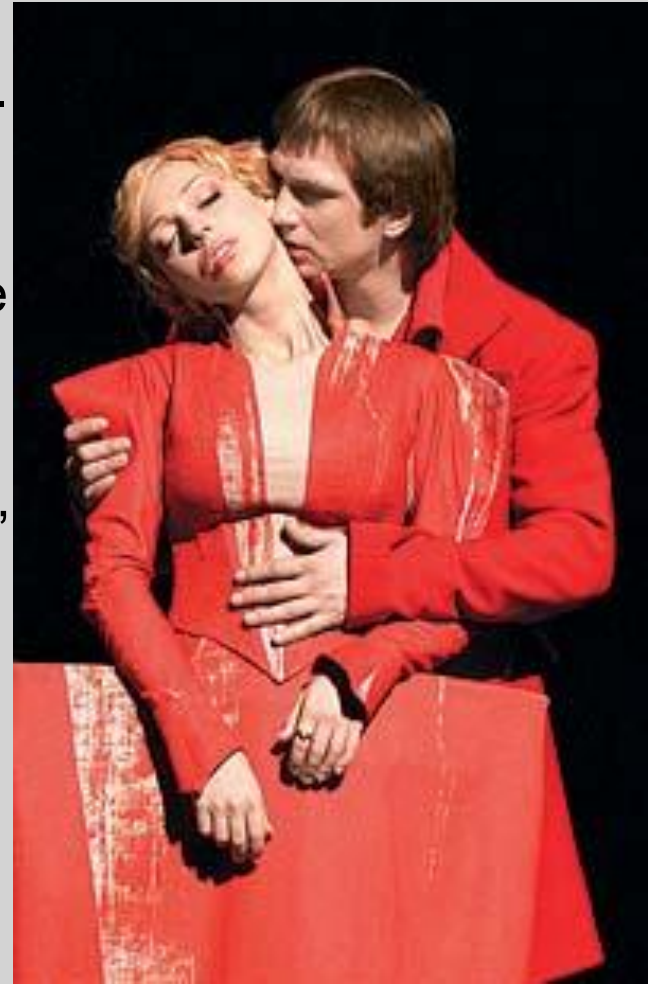
«Ось воно, кокетство парижанок, точнісінько таке, як мені його змальовувала пані де Реналь. Сьогодні вранці я був з нею дуже люб'язний, не виконав її примхи й не став з нею розмовляти. І від цього я піднявся в її очах. Звичайно, чорт ще себе покаже. Згодом її гордовита зневага знайде причину помститися на мені. Я тільки розпалюю її пиху! Яка різниця, якщо порівняти з тим, що я втратив!»

«Яка чарівна природність! Яка щирість! Я знав усі її думки, перш ніж вона їх висловлювана». Я бачив їх зародження; в серці я мав тільки одного супротивника — її страх за життя дітей, але це почуття розумне й природне, воно було мені навіть приємне, хоч я від цього страждав. Ото дурний був! Мрії про Париж, якими я тоді тільки й жив, заважали мені оцінити по-справжньому цю божественну жінку»

- Жульєн вирішив використати закоханість Матильди заради власної кар'єри:
- «От чудово було б, якби вона закохалася в мене! Та кохає вона мене чи ні, а в мене встановилися щирі, лружні стосунки з розумною дівчиною, перед якою усі тремтять». «Та ні, або я збожеволів, або вола упадає біля мене; що холодніше й шанобливіше я з нею поводжуся, то більше вона домагається моєї дружби. Можна було б припустити, що це гра, прикидання, але ж ні, — я бачу, як її очі загоряються, коли я несподівано з'являюся. Невже парижанки уміють так прикидатися? Та що мені до того! Видимість — на мою користь, ну, то й втішатимемося видимістю. Боже, яка ж вона гарна! Як мені подобаються її блакитні очі, коли бачиш їх зовсім близько і вони дивляться просто на тебе, як часто буває останнім часом. Яка різниця між цією й минулою весною, коли я почував себе зовсім нещасним і тримався тільки силою волі серед трьохсот злих і підлих лицемірів. І сам я був майже такий злющий, як вони» (ч. II, р. 10).

- Жульєн постійно розігрував різні ролі: байдужого світського кавалера; жорстокого байдужого володаря, який принижує свою коханку. Це дало результат: таке приниження загострювало почуття Матильди. Почуття Жульєна цілком «цивілізоване»; він прагнув зламати її гордість. Тактика, яку обрав Жульєн, — "тримати її в страхі". Обрана Жульєном поведінка та тактика принесли результат — він отримав все, про що мріяв на початку кар'єри: вродливу жінку, гроші, шляхетний титул і навіть офіцерський мундир. Це вже не мрійник з палаючим поглядом, це зіпсований суспільством, закоханий у себе егоїст. Він став гусарським лейтенантом: «Отже, роман мій завершений і я завдячую цим тільки самому собі. Я зумів примусити це горде страховисько покохати мене... її батько не може жити без неї, а вона — без мене».

- У цей час прийшов лист до маркіза де Ла-Моля від пані де Реналь, в якому йшлося, про те, що Сорель — безсоромний кар'єрист. І маркіз відмовився видати Матильду за Сореля. **Усі плани зруйновано.**
- Можливо, цей лист мав стати порятунком для занапащеної душі Жульєна? Він мусив зупинити власну саморуйнацію — і зупинив. Жульєн помчав у Вер'єр і там вистрілив у пані де Реналь.

- «Честолюбство померло в його серці» — це сталося у в'язниці в самотні години. Душевна внутрішня боротьба закінчилася перемогою справжніх, щирих почуттів, серця й розуму. Разом з цим повернулася любов, справжнє кохання до пані де Реналь. Він відмовляється від порятунку і погоджується на апеляцію тільки після того, як його про це попросила пані де Реналь, щоб ще кілька тижнів бути поряд з нею.

- Чи знайшов Жульєн спокій? У чому зізнався пані ле Реналь?
- *(«Він жив своїм коханням і майже не думав про майбутнє. І такою є незбагненна дія цього почуття, коли воно сягає своєї вершини і в ньому немає ніякої фальші, що й пані де Реналь майже поділяла його безтурботність і тиху радість.*
- *“Колись, — казав їй Жульєн, — гуляючи з тобою в лісах Вержі, я міг бути щасливим, але тоді честолюбство заносило мою душу у фантастичні краї ».)*

- Що стало причиною трагедії: суспільство, оточення?
Адже поряд були старий полковий лікар, Фуке,
абат Шелан, пані де Реналь, абат Пірар.

- Причиною трагедії є **гордота** Жульєна Сореля. Він програв.
Зрештою, чим і як закінчив його ідеал Наполеон?

- *(Жульєн Сорель — кар 'єрист, лицемір, «штучна людина», яку він собі вигидав, отримав поразку.*
- *Але щира, пристрасна душа Жульєна Сореля — "природної людини" — святкувала головну перемогу: «Ніколи ще ця голова не була так сповнена поезії, як тої хвилини, кони лягла на плаху. Найчарівніші хвилини, пережиті колись у лісах Вержі, цілим раєм поставали в його уяві».*

Найскладніший бій — це бій із самим собою.